

CONSCIÈNCIA
D'ARA
I la setmana que ve
Josep Mañà:
forma, esperit,
terra

Estils

Com més desitgen diferenciar-se els antagonistes, més idèntics es tornen?

Els pensadors René Girard i Michel de Certeau, actuals gràcies a dues novetats editorials

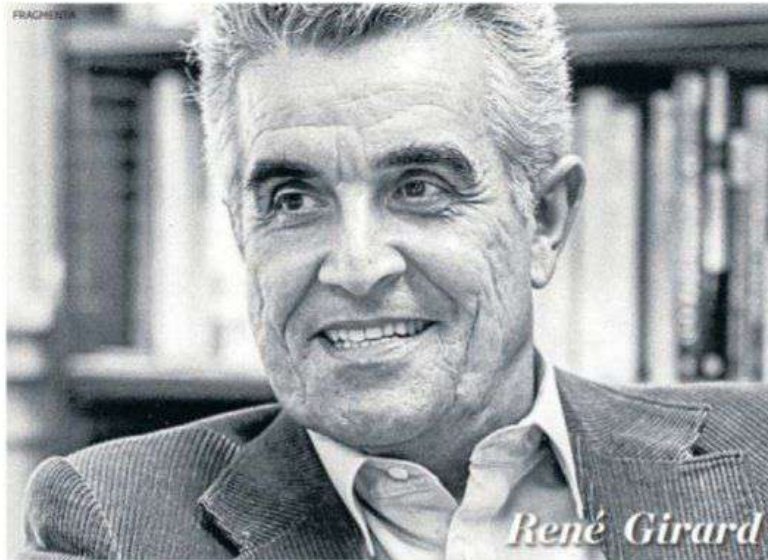
DÍDAC P. LAGARRIGA
BARCELONA

Dues veus dissoltes en llibres on tornen a agafar cos per continuar-nos parlant avui. Dues veus amb noms propis: René Girard i Michel de Certeau, tots dos nascuts a França (el Nadal del 1923 el primer, la primavera del 1925 el segon) i amb trajectòries diferents però amb punts en comú. Ara dos dels seus llibres, *Veig Satanàs caure com el llamp* (Fragmenta) i *El extranjero o la unió en la diferència* (Trotta), permeten escoltar-los de nou (amb tot el que implica aquí el terme nou). «La nostra època està més preparada per rebre les seves reflexions? Si més no, aquest interès editorial sembla indicar-ho o propiciar-ho. Dos autors que han fet del cristianisme la seva base per pensar el món no des d'una perspectiva merament teològica: filosofia, antropologia, psicoanàlisi, història, el gruix de la seva obra traspassa disciplines i s'arrela en la contemporaneïtat sense deixar un passat fundacional en què la Bíblia, com a teixit orgànic, segueix interpellant-los per llegir i viure el present.

La pau no és parada

"Jo només soc un viatger. No només perquè durant molt de temps he viatjat a través de la literatura mística (i aquest tipus de viatge et fa modest), sinó també perquè al fer, per investigacions antropològiques o històriques, alguns pelegrinatges al voltant del món, vaig aprendre que, enmig de tantes veus, jo només podia ser un més entre molts altres, narrant alguns dels itineraris traçats en tants països diversos, passats i presents, per l'experiència espiritual", confessa Michel de Certeau, que va morir el 1986, gairebé tres dècades abans que Girard (que ho va fer el 2015). Iniciat en el sacerdoci després de la Segona Guerra Mundial, en el mateix moment que Girard marxava als Estats Units per consolidar la seva carrera acadèmica, l'èmfasi de la seva experiència personal entinta sovint el seu pensament. Seria aquest el tret diferencial entre els dos autors, sense per això restar-los importància acadèmica: tots dos van ser professors universitaris als Estats Units, Girard principalment a Stanford fins a la seva jubilació i De Certeau a San Diego (a més de la Sorbona). També tots dos van començar a publicar en la dècada del 1960.

Per a Girard, poc reconegut al seu país, la importància d'estudiar els re-

René Girard

Michel de Certeau

lats evangèlics des d'una perspectiva antropològica dona a llum les seves teories sobre el desig mimètic i les violències col·lectives, mentre que De Certeau se centra en l'estudi de la mística cristiana dels segles XVI i XVII i la combina, per a sorpresa de molts en aquell París previ al Maig del 68, amb el seu interès per la psicoanàlisi. Un interès que va més enllà del vagareig intel·lectual: funda, juntament amb Jacques Lacan, l'Escola Freudiana de París. La seva reflexió sobre la vida espiritual associada a caminar beu d'aquestes fonts diverses: "A l'aturar-nos en una etapa de la vida espiritual, al voler quedar-nos-hi, ens

Filosofia
Els dos pensadors van fer del cristianisme la base per pensar el món

enganyem, perquè hi ha un llaç essencial entre l'obertura a l'infinit i una discreta, però permanent, proximitat de la mort, entre la cerca de la veritat i la impossibilitat de posseir una llar on finalment seria possible aturar-se. No hi ha res d'inquietant en tot això. La inquietud i l'angoixa no són característiques de la vida espiritual, ans al contrari", explica al seu llibre, que es publica ara en castellà, tot i que en francès va sortir el 1969. Les paraules, però, segueixen sent actuals, potser més i tot en una època en què es pot tornar a parlar de certs temes amb, si més no aparent, normalitat. De Certeau continua amb la paràbola del

moviment com a escola de vida: "Aquest moviment pacífic, ja que aquest itinerari correspon al més essencial de la nostra vida i potser al més essencial de la naturalesa de Déu (en la mesura que se'n pugui parlar). Aquesta pau es defineix precisament per la coincidència entre cadascuna de les anades, els llocs travessats i el nostre propi ésser, ja que sempre estem més enllà de nosaltres mateixos. L'ésser es troba donant-se. La llibertat pren cos a l'arriscar-se. La veritable pau no és una parada".

Per a René Girard, aquest moviment queda imprès no per l'instint natural sinó per una condició humana inevitable: el desig mimètic. "L'única cultura veritablement nostra no és aquella en la qual hem nascut, sinó aquella dels models de la qual imitem a l'edat en què el nostre poder d'assimilació mimètica és més gran. Si el desig no fos mimètic, no estariem oberts ni a l'humà ni al diví. És en aquesta darrera esfera, per força, on la nostra incertesa és més gran i la nostra necessitat de models, més intensa".

Com alerta Girard, sovint som reticents a acceptar que ens mou, a tota hora i no sempre de manera conscient, aquest desig mimètic: "L'autonomia que sempre creiem estar a punt d'aconseguir en imitar els nostres models de poder i prestigi no és més que un reflex de les il·lusions projectades per l'admiració que sentim per ells. Com més orgullosos i egoistes som, més ens sotmetem als models que ens esclafen". I d'aquí n'extreu una màxima que malauradament descriu tota actualitat global i local: "Com més desitgen diferenciar-se els antagonistes, més idèntics es tornen. La identitat s'acompleix en l'odi a l'idèntic".

Per a De Certeau, aquest odi es pot transmutar en el moment de reconèixer l'estranger, "l'altre", que és record i presència d'una realitat més àmplia en què els conflictes de la trobada "desencanten l'univers ideològic de les representacions perquè el reemplaçen per la quotidiana i humil prova d'una confrontació que revela el sentit".

En aquest caminar sempre atent i obert que proposa De Certeau, Girard hi afegeix el bastó irrenunciable del desig mimètic, que cal fer servir com a puntal o creueta per continuar caminant i no com a garrot o estaca. Com ell mateix conclou: "Tot i que el mimetisme del desig humà és el gran responsable de les violències que ens aclaparen, no s'ha de concloure que sigui dolent. Sense desig mimètic no hi hauria ni llibertat ni humanitat".